

VERNA VIRKKUNEN

Ajankohtaiset teemat ja ikuisuuskysymykset kävivät vuoropuhelua NordPhil-konferenssissa Tartossa

Pohjoisen Euroopan filosofian opiskelijoiden vuotuisessa konferenssissa keskusteltiin moninaisista aiheista transfilosofiasta ydinaseisiin, vallankumouksiin ja valtion sisäänrakennettuun väkivaltaisuuteen.

Pohjoismaisten filosofian opiskelijoiden konferenssi NordPhil järjestettiin Tartossa 15.–16. syyskuuta. Sijaintiaan vuosittain vaihtava tapahtuma on filosofian opiskelijoille opintojen vaiheesta riippumatta alusta ajatusten jakamiseen. Niinpä konferenssi tarjoaa kiinnostavan katsauksen opiskelijoiden filosofisiin intohimoihin sekä tilan keskustella rajat ylittävistä ajankohtaisista aiheista filosofisista lähtökohdista.

Määrittelemisen ja määrittelemättömyyden etiikan äärellä

Lily Crawford (Oslo yliopisto) käsitteli esitelmässään kielifilosofisesta näkökulmasta transfilosofiaa, jonka lähtökohta on transihmisten sukupuoli-identiteettien kyseenalaistamattomuus. Crawford pohti, minkälainen kieli ja sanasto palvelisi parhaiten transfilosofian teorianmuodostusta. Hän painotti transihmisten moninaisuutta ja sitä, kuinka transihmisyyden ei rajaudu sukupuolibiinääriin alle asettuviin kokemuksiin, mieheyteen ja naiseuteen. Vaikka *trans* on tarkoitettu kattotermiksi, joka ulottuu myös binääriin ulkopuolelle, ohjailee termi keskustelua tietyille urille.

Crawford argumentoi sen puolesta, että transfilosofiassa siirryttäisiin käyttämään termiä *trans**. Sen hyöty transfilosofian teorianmuodostukselle on hänen mukaansa siinä, ettei sillä ole vakiintunutta kulttuurista viittauskohdetta vaan se on moniselitteinen termi ilman yhtä oikeaa käyttötapaa. Tämä yhdistettynä tähtikuvion tuomaan mielikuvaan alaviitteestä ohjaavat hakemaan lisää tietoa, mikä mahdollistaa paremmin kaikenlaisten transihmisten kokemusten sisällyttämisen transfilosofiseen keskusteluun. *Trans** ei voi olla yhtenäinen iden-

titeettikategoria tai agenda, ja siksi se on Crawfordin mukaan hyödyllinen työkalu transfilosofian teorianmuodostukselle.

Freja Værnskjold Dzougov (Aarhusin yliopisto) kartoitti tapoja lähestyä etiikkaa jonain muuna kuin hyvien ja pahojen tekojen tuomitsemisena. Tuomitsemisen ympärille rakentuvaa etiikkaa hän kutsui *trolley problem*-paradigmaksi, jonka puitteissa etiikka rajautuu oikeiden tekojen arviointiin ja tuomitsemiseen erilaisissa skenaarioissa. Værnskjold Dzougov päinvastoin halusi lähestyä eettisyyttä tuomitsemisesta pidättäytymisen kautta, mihin hän otti avukseen Simone Weilin filosofian. Værnskjold Dzougov vertasi Weilin ajatusta eettisestä suhteesta toiseen Kantin kuvaukseen esteettisestä kokemuksesta käsitteiden alan ylittävänä tilanteena. Samalla tavalla kuin taideteos asettuu katsojan eteen omilla ehdoillaan, kuvautuu toinen ihminen Weilille jollain lailla käsittämättömänä.

Weil kamppailee sen ristiriidan kanssa, jonka toisen määrittämättömyys yhdistettynä pyrkimykseemme ymmärtää toista asettaa eettiselle suhteelle. Toisessa on aina jotain, joka jää käsitteidemme ulkopuolelle, mutta pyrkimyksemme lähestyä toista ymmärryksemme ja käsitteidemme kautta ohittaa herkästi tämän ja voi pahimmillaan kääntyä väkivaltaiseksi pyrkimykseksi muovata toisesta ymmärryksemme mukainen. Weilille eettisen suhteen perusta on toisen näkeminen kauniina, sillä kauneus on jotain, jota emme voi haluta muuttaa. Tuomitsemisesta pidättäytymisen eettisyys ilmenee toisen kauneuden äärellä.

Crawfordin esitelmä transfilosofian käsitteistä keskusteli mielenkiintoisesti Værnskjold Dzougovin esityksen kanssa, vaikka niiden filosofiset teoriaperinteet ja aiheet olivat erilaiset. Molemmissa nousi esiin jännite,

joka syntyy käsittämisen ja käsitteiden luomisen tarpeen ja toisaalta toisen ihmisen määrittämättömyyden välille. Kuinka tehdä transfilosofiaa määrittämättä etukäteen, mitä transihmisyyttä on? Værnskjold Dzougovin hahmottelema tuomitsemisesta pidättäytymisen etiikka resonoi antoisasti tämän kysymyksen kanssa.

Valtio, vallankumous ja (väki)valta

Andrey Gavrilinin (Tarton yliopisto) esitelmä käsitteli vallankumouksia siitä näkökulmasta, miten historiakäsitykset vaikuttavat niiden muotoon ja vaarallisuuteen. Vaarallisia vallankumousliikkeitä yhdistää vihamielisyys nykyhetkeä kohtaan, mutta tavoiteltu tilanne voidaan löytää joko tulevaisuudesta tai menneisyydestä. Futuristisesti suuntautunut vallankumousajattelu näkee utopian mahdollisuuden lähitulevaisuudessa, mikä johtaa herkästi siihen, että suuret, raakalaismaisetkin uhrukset nähdään eettisesti perusteltuina. Taaksepäin katsovassa, pastistisessa vallankumousajattelussa taas nojaututaan kuvitelmaan menetetyistä utopiasta, jonka valossa nykyhetki näyttää epäonnistuneena. Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa toimii Gavrilinin mukaan esimerkkinä pastistisen historiakäsityksen vaaroista. Presentistiset, nykyhetken keskittyvät vallankumoukset ovat vähemmän radikaaleja, mutta myös vähemmän vaarallisia, sillä ihmisiä ei uhraata parempien aikojen nimissä.

Vallankumouksista siirrettiin huomio valtioon sinänsä, kun Viivi Aliklaavu (Helsingin yliopisto) pohti valtion roolia inklusion mahdollistajana Iris Marion Youngin ajattelussa. Youngille rakenteellinen epäoikeudenmukaisuus on moraalista epäoikeudenmukaisuutta, joka sijoittuu arkipäiväisiin käytäntöihin. Myös sorto on Youngille arkipäiväiseen kanssakäymiseen juontuvaa tietyn ihmisryhmän rakenteellista poliittista immobilitisointia. Vaikka pakottavuus on valtiossa aina läsnä, vähentää valtion ja demokratian kautta tavoiteltu inkluusio Youngin mukaan sortoa. Aliklaavu haastoi Youngin

valtion roolia inklusion tavoittelussa puolustavan näkökulman. Valtion dominoiva rooli luo Aliklaavun mukaan inklusion tavoitteluun lähtökohtaisesti sellaisen tilanteeseen sidotun todellisuuden (*situated conception*), jossa keskustelu ei ole tasa-arvoista. Näin valtio hänen mukaansa luo tiettyjen ryhmien sortoa ja estää vähemmistöjen yhteiskunnallista inklusiota, jota sen on Youngin mukaan tarkoitus edistää.

Näkökulmanvaihdos valtion ja väkivallan välisestä suhteesta oli suuri, kun Aliklaavun esitelmästä siirryttiin Filip Westlingin (Tukholman yliopisto) oikeutetun sodan teorialle pohjaavaan esitelmään ydinaseiden pelotevaikutuksen deontologisesta oikeutuksesta. Suomalaiselle opiskelijalle esitelmä kontekstioitiin Suomen ja Ruotsin tuoreeseen Nato-jäsenyyteen, ja olikin mielenkiintoista kuulla, miten naapurimaan opiskelija teemaa lähestyi. Ydinaseiden pelotevaikutuksen eettiset perustelut nousivat ongelmaksi juuri deontologeille, mutta Westling pyrki hahmottelemaan, miten velvollisuuseetikko voisi pelotevaikutusta puolustaa.

Westlingin esitelmää seuranneessa keskustelussa sivuttiin sitä, millä tavalla vastuu ydinaseista jakautuu valtioiden ja kansalaisten kesken. Keskustelu toimi siltana konferenssin päättäneeseen Valtteri Rajamäen (Helsingin yliopisto) ryhmäuskomuksia käsittelevään esitelmään. Rajamäen pyrkimyksenä oli tehdä tietoteoriasta yhteiskunnallisesti kiinnostavaa, ja esitelmä herättikin ajatuksia ryhmäuskomuksista ja vastuusta politiikassa. Voiko ryhmällä olla uskomus, johon kukaan ryhmään kuuluva yksilö ei varsinaisesti usko? Kysymys laitoi pohdintaan muun muassa hallitusohjelman muodostamista ryhmäuskomusten näkökulmasta.

Teemattoman konferenssin haaste oli siinä, ettei osallistujilla välttämättä ole jaettua tietopohjaa ja filosofista kiinnostuksen kohdetta. Alustajat onnistuivat kuitenkin ilmaisemaan argumenttinsa hyvin, ja yleisö oli ilahduttavan aktiivinen. Toisaalta aiheen rajaamattomuus mahdollisti sen, että esitykset leikkasivat yllättävissä kohdissa toisiaan, mikä oli konferenssin parasta antia.